

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets
betänkande
2025/26:UFöU1

En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändring i lagen om operativt militärt stöd. Lagförslaget innebär att det införs en reglering om hur beslut ska fattas för att sätta in svenska väpnade styrkor i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar. Utskottet tillstyrker även regeringens förslag till följdändring i skyddslagen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 december 2025. Utskottet föreslår vidare att riksdagen avslår de motionsyrkanden som väckts med anledning av regeringens lagförslag.

I betänkandet finns fyra reservationer (V, C, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2025/26:6 En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar.

Sex yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet4

 Ärendet och dess beredning.....4

 Bakgrund4

 Propositionens huvudsakliga innehåll5

Utskottets överväganden.....6

 En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet
 för avskräckning och försvar6

Reservationer19

 1. Avslag på propositionen, punkt 1 (V).....19

 2. En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade
 verksamhet för avskräckning och försvar, punkt 2 (C).....20

 3. En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade
 verksamhet för avskräckning och försvar, punkt 2 (MP).....20

 4. Framtida utformning av lagstiftningen, punkt 3 (C).....21

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag.....23

 Propositionen23

 Följdmotionerna23

Bilaga 2

Regeringens lagförslag24

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motion

2025/26:309 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V).

Reservation 1 (V)

2. En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd,

2. lag om ändring i skyddslagen (2010:305).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:6 punkterna 1 och 2 samt avslår motionerna

2025/26:275 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkande 1 och

2025/26:358 av Emma Berginger m.fl. (MP).

Reservation 2 (C)

Reservation 3 (MP)

3. Framtida utformning av lagstiftningen

Riksdagen avslår motion

2025/26:275 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkandena 2–4.

Reservation 4 (C)

Stockholm den 23 oktober 2025

På sammansatta utrikes- och försvarsutskottets vägnar

Peter Hultqvist

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Hultqvist (S), Mattias Karlsson i Norrhult (SD), Magdalena Thuresson (M), Morgan Johansson (S), Jörgen Berglund (M), Alexandra Völker (S), Joar Forssell (L), Hanna Gunnarsson (V), Mikael Oscarsson (KD), Mikael Larsson (C), Helena Bouveng (M), Ulf Holm (MP), Ann-Sofie Alm (M), Johan Andersson (S), John E Weinerhall (M), Björn Söder (SD) och Hanna Westerén (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet proposition 2025/26:6 En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar. I betänkandet behandlas också sex yrkanden i följdmotioner till propositionen. Regeringens förslag till riksdagsbeslut och motionsförslagen återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2. Enligt regeringen omfattas lagförslaget avseende skyddslagen av Lagrådets granskningsområde. Regeringen har dock inte begärt Lagrådets yttrande eftersom ändringarna har bedömts vara författningstekniska och även i övrigt av sådan art att Lagrådet inte behöver höras.

Propositionen hänvisades till försvarsutskottet. Försvarsutskottet och utrikesutskottet har – med stöd av 7 kap. 7 § riksdagsordningen – beslutat att bereda propositionen i ett sammansatt utskott.

Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet konstituerade sig vid ett första sammanträde den 25 september 2025 (prot. 2025/26:1). Vid det konstituerande sammanträdet informerade försvarsminister Pål Jonson och kabinettssekreterare Dag Hartelius med medarbetare från Regeringskansliet det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet om propositionen.

Bakgrund

Sverige ansökte den 18 maj 2022 om medlemskap i Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato). Den 22 mars 2023 beslutade riksdagen att godkänna Sveriges anslutning till nordatlantiska fördraget (Sveriges medlemskap i Nato, prop. 2022/23:74, bet. 2022/23:UU16, rskr. 2022/23:148). Sverige är sedan den 7 mars 2024 medlem i Nato.

Nato är en försvarsallians vars främsta uppgift är att bevara fred och säkerhet i alliansens medlemsstater. Organisationen består av både en politisk och en militär del. Det mest centrala i Natosamarbetet är de ömsesidiga försvarsgarantier som gäller mellan medlemsländerna i enlighet med artikel 5 i nordatlantiska fördraget och den gemensamma försvarsplaneringen.

Avskräckning och försvar är en av Natos tre huvuduppgifter. Natos avskräckning syftar till att få en presumtiv motståndare att avstå från aggression, eskalation eller geografisk spridning av en kris eller konflikt. Att antagonisten vet att Nato har förmågan, planerna och mandatet att kraftfullt slå tillbaka ett väpnat angrepp utgör en grundpelare i Natos avskräckningskoncept. Konceptet anger att avskräckning och försvar ska ske genom framskjuten närvaro i alla domäner. Exempel på Natos avskräckningsåtgärder och försvarsförberedelser i fredstid är den förstärkta framskjutna närvaron

längs Natos östra flank, Natos lufrumsövervakning och incidentberedskap och Natos stående marina styrkor.

I propositionen inför Natoanslutningen gjorde regeringen bedömningen att det vid den tidpunkten inte fanns tillräckliga skäl att föreslå en lagregel som bemyndigar regeringen att utan riksdagens godkännande fatta beslut om att sätta in svenska väpnade styrkor inom ramen för Nato. Regeringen anförde dock att det kunde finnas anledning att återkomma till i vad mån ytterligare åtgärder bör vidtas för att förbättra Sveriges förutsättningar i detta avseende och att fortsatt analysarbete pågick inom Försvarsdepartementet (prop. 2022/23:74).

Den 25 april 2025 remitterade Försvarsdepartementet promemorian En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar (Ds 2025:11). I propositionen behandlar regeringen förutom promemorians lagförslag också följdändringar i skyddslagen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag som syftar till att skapa bättre förutsättningar för Sverige att delta i det operativa militära samarbetet inom Nato. Sverige kommer kontinuerligt att delta i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar. Regeringen föreslår att det i lag införs en reglering om hur beslut ska fattas för att sätta in svenska väpnade styrkor i sådan verksamhet. Enligt förslagen ska ett deltagande som huvudregel även i fortsättningen kräva beslut av riksdagen. Ett sådant beslut kan avse verksamhet under ett kalenderår eller annan period, men även deltagande i en särskild operation eller aktivitet. Därutöver föreslås att regeringen, även utan ett föregående beslut av riksdagen, under en begränsad tid ska få sätta in en svensk väpnad styrka med ett begränsat antal personer om behovet av ett svenskt deltagande uppkommer med kort varsel eller om ett dröjsmål skulle kunna leda till avsevärda men för angelägna svenska intressen. Det föreslås att regleringen införs i lagen om operativt militärt stöd, vilken föreslås byta namn till lagen om operativt militärt samarbete. Till följd av att lagens namn ändras föreslås också ändringar i skyddslagen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 december 2025.

Utskottets överväganden

En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens lagförslag. Vidare avslår riksdagen motionsyrkanden om att avslå regeringens lagförslag, helt eller delvis samt yrkanden om framtida utformning av lagstiftningen.

Jämför reservation 1 (V), 2 (C), 3 (MP) och 4 (C).

Bakgrund och gällande rätt

Insättande av svenska väpnade styrkor

I regeringsformen finns bestämmelser om insättande av svenska väpnade styrkor. Dessa regler har direkt betydelse för förutsättningarna att delta i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar.

Enligt 15 kap. 13 § regeringsformen får regeringen sätta in rikets försvarsmakt i enlighet med internationell rätt för att möta ett väpnat angrepp mot riket eller för att hindra en kränkning av rikets territorium. Vidare får regeringen enligt samma paragraf ge Försvarsmakten i uppdrag att använda våld i enlighet med internationell rätt för att hindra kränkning av rikets territorium i fred eller under krig mellan främmande stater. I dessa fall disponerar regeringen ensam över rikets försvarsmakt. Något beslut av riksdagen krävs alltså inte.

För att regeringen i andra fall ska få sända svenska väpnade styrkor till andra länder eller i övrigt sätta in sådana styrkor krävs att det på något sätt har medgetts av riksdagen i enlighet med 15 kap. 16 § regeringsformen. Bestämmelsen anger tre sätt för riksdagen att medge när svenska väpnade styrkor får sändas till andra länder eller i övrigt sättas in. För det första får ett insättande ske om riksdagen har godkänt en internationell förpliktelse som för sitt fullgörande kräver att svenska väpnade styrkor sätts in. Någon sådan förpliktelse har Sverige inte ingått. För det andra kan riksdagen anta en lag som anger under vilka förutsättningar ett insättande får ske. Riksdagen har antagit tre sådana lagar. Det gäller lagen (1994:588) om utbildning inom ramen för internationellt militärt samarbete, lagen (2003:169) om väpnad styrka för tjänstgöring utomlands och lagen (2020:782) om operativt militärt stöd. För det tredje kan riksdagen medge att svenska väpnade styrkor sänds till andra länder eller i övrigt sättas in i ett särskilt fall. Det finns ett flertal exempel på s.k. insatspropositioner, t.ex. för insatser i Irak och Afghanistan där regeringen inhämtat riksdagens medgivande i det särskilda fallet. Riksdagen

har också lämnat medgivande till Sveriges bidrag till Natos verksamhet för avskräckning och försvar vid två tillfällen med stöd av den bestämmelsen.

Lagen om operativt militärt stöd

Den 15 oktober 2020 trädde lagen om operativt militärt stöd (2020:782) mellan Sverige och Finland i kraft. Enligt lagen får regeringen fatta vissa beslut om att lämna respektive ta emot operativt militärt stöd inom ramen för försvarssamarbetet med Finland. I förarbetena framhålls att det svensk-finska försvarssamarbetet har en särställning bl.a. eftersom det innefattar operationsplanering och förberedelser för ett gemensamt agerande, vilket förutsätter att beslut om att ta emot och lämna operativt militärt stöd, bl.a. i form av väpnade styrkor, kan fattas med mycket kort varsel. Med hänsyn till tidsåtgången för riksdagens ordinarie beslutsprocess och då det rör sig om ett långsiktigt samarbete som kräver kontinuerliga åtaganden gjordes bedömningen att det fanns anledning att bemyndiga regeringen att fatta nödvändiga beslut (prop. 2019/20:110, bet.2019/20:UFöU5, rskr. 2020/21:3).

Lagen har sedan bytt namn och tillämpningsområdet har vidgats på så vis att regeringen numera är bemyndigad att begära operativt militärt stöd av Nato och av en stat som är medlem i Nato eller EU (prop. 2021/22:246, bet. 2021/22:UU19, rskr. 2021/22:298 och prop. 2022/23:74, bet. 2022/23:UU16, rskr. 2022/23:148). Lagen innehåller därutöver vissa andra bestämmelser om operativt militärt samarbete, bl.a. till följd av Sveriges åtaganden i avtalet med Amerikas förenta stater om försvarssamarbete, det s.k. DCA-avtalet (prop. 2023/24:141, 2023/24:UFöU1, rskr. 2023/24:274).

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen har beslutat om två propositioner gällande Sveriges bidrag till Natos verksamhet för avskräckning och försvar. Båda besluten fattades genom tillämpning av möjligheten i 15 kap. 16 § andra stycket 2 regeringsformen om riksdagens medgivande att sända väpnad styrka i ett särskilt fall. Den 12 december 2024 beslutade således riksdagen att medge att regeringen ställer en svensk väpnad styrka bestående av markförband, specialförband och amfibieförband om högst 1 200 personer, högst sex örlogsfartyg med tillhörande personal och högst 24 stridsflygplan med tillhörande personal till förfogande t.o.m. den 31 december 2025 för att bidra till Natos samlade avskräckning och försvar av det nordatlantiska området (prop. 2024/25:22, bet. 2024/25:UFöU2, rskr. 2024/25:104). Vidare medgav riksdagen den 20 mars 2025 att regeringen ställde en svensk väpnad styrka bestående av högst åtta stridsflygplan med tillhörande personal till förfogande fr.o.m. den 1 maj 2025 t.o.m. den 31 augusti 2025 för att delta i Natos luftförsvarsoperation i Polen med uppgift att skydda och upprätthålla säkerheten för den logistiknod som används för det militära och civila stödet till Ukraina (prop. 2024/25:113, bet. 2024/25:UFöU3, rskr. 2024/25:166).

Propositionen

En ny beslutsordning för deltagande i Natos verksamhet för avskräckning och försvar

Regeringen anför att medlemskapet i Nato innebär en grundläggande förändring av den svenska försvars- och säkerhetspolitiken. Sverige omfattas som Natomedlem av de ömsesidiga försvarsgarantier som gäller mellan medlemsländerna enligt artikel 5 i nordatlantiska fördraget. Genom medlemskapet i Nato har Sveriges försvarsförmåga blivit en del av alliansens kollektiva avskräckning och försvar.

Det svenska Natomedlemskapet innebär att Nato har blivit Sveriges viktigaste försvarspolitiska forum. Precis som försvarssamarbetet med Finland innefattar Natosamarbetet operationsplanering och förberedelser för ett gemensamt användande av militära resurser i olika scenarier. Att delta i operationer eller andra aktiviteter för avskräckning och försvar, som är en av Natos kärnuppgifter, kommer att vara en del av Försvarsmaktens löpande verksamhet. Detta kommer bl.a. till uttryck i 1 § förordningen (2024:1333) med instruktion för Försvarsmakten, av vilken framgår att Försvarsmaktens huvuduppgift är att försvara Sverige och allierade stater mot ett väpnat angrepp med utgångspunkt i det kollektiva försvaret inom Nato.

Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar syftar till att upprätthålla de ömsesidiga försvarsförpliktelserna mellan allierade. Även allierades bi- och multilaterala operationer, militära övningar och andra aktiviteter bidrar till Natos samlade avskräckning och försvar (prop. 2024/25:22). Sveriges medlemskap innebär ett åtagande att kontinuerligt bidra till verksamheten. Svenskt deltagande i sådan verksamhet kommer alltså att bestå under överskådlig tid och vara en naturlig del av Försvarsmaktens verksamhet, lika naturlig som att operationer i Sverige är en del av Sveriges försvar.

Det är enligt regeringen inte lämpligt att basera sådan kontinuerlig verksamhet på en bestämmelse som medger deltagande med väpnade styrkor *i ett särskilt fall* (15 kap. 16 § andra stycket 2 regeringsformen). Bestämmelsen om ett särskilt fall är alltså inte anpassad för deltagande i Natooperationer, vilka följer med medlemskapet i alliansen och är en del av den ordinarie verksamheten inom Nato. Inhämtande av riksdagens medgivande i det särskilda fallet har i praxis annars använts för att möjliggöra svenskt deltagande i avgränsande internationella fredsfrämjande insatser med stöd av mandat från FN:s säkerhetsråd eller inbjudan från den stat på vars territorium insatsen genomförs. Till detta kommer att det inte är möjligt att i en proposition om riksdagens medgivande i det särskilda fallet ta höjd för alla behov av svenskt deltagande som kan uppkomma. För att Sverige ska kunna vara den pålitliga, trovärdiga och solidariska allierade som eftersträvas måste Sverige ha förmåga att snabbt, effektivt och kontinuerligt över tid kunna fatta beslut om deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar.

I propositionen inför Natoanslutningen angav regeringen att det vid den tidpunkten inte fanns tillräckliga skäl att föreslå en lagregel som bemyndigar regeringen att fatta beslut om insättande av svenska väpnade styrkor men att det kunde finnas anledning att återkomma till frågan (prop. 2022/23:74). Erfarenheterna som allierad i Nato och de stora förändringar som Nato genomgår med anledning av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina understryker dock behovet av en långsiktigt hållbar lagreglering som tydliggör beslutsprocessen och ansvarsfördelningen mellan riksdag och regering. Som följd av det försämrade säkerhetspolitiska läget förstärker Nato successivt det kollektiva försvaret genom att vidta en rad åtgärder för att förstärka alliansens förmåga till avskräckning och försvar.

Eftersom deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar är av långsiktig karaktär och utgörs av återkommande uppgifter anser regeringen att det bör finnas en särskild lagreglering som anger förutsättningar för insättande av väpnade styrkor för att delta i verksamheten.

Mot den bakgrunden föreslår regeringen att det införs en ny lagreglering, med stöd i 15 kap. 16 § andra stycket 1 regeringsformen, i vilken det anges under vilka förutsättningar svenska väpnade styrkor får sättas in i operationer och andra aktiviteter som sker inom ramen för Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar.

Lagregleringen ska omfatta såväl planeringsbar som icke planeringsbar verksamhet

Regeringen beskriver att Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar består av såväl planerad verksamhet som oplanerad verksamhet som beslutas med kort varsel. Planerad verksamhet är mer kontinuerliga operationer eller aktiviteter inom ramen för exempelvis Natos framskjutna närvaro, Natos integrerade luft- och missilförsvar och Natos stående marina styrkor.

Operationer och andra aktiviteter kan dock även beslutas med kort varsel. Det kan t.ex. röra sig om marina operationer eller flygoperationer under Natos ledning som beroende på omvärldsutvecklingen behöver genomföras med kort varsel för att avskräcka en antagonist. Ett exempel på sådan aktivitet var Natos operation Baltic Sentry. Det kan också röra sig om motsvarande operationer som genomförs tillsammans med enskilda allierade, t.ex. inom ramen för den brittiskleda snabbinsatsstyrkan Joint Expeditionary Force. Även det nordiska samarbetet inom Nordic Defence Cooperation (Nordefco) är ett exempel på ett multilateralt försvarssamarbete vars betydelse kan förväntas öka eftersom alla de nordiska länderna nu är Natomedlemmar. Därtill avses flygoperationer tillsammans med USA inom ramen för Bomber Task Force samt flygoperationer med andra allierade inom ett avgränsat operationsområde.

Det kan även uppstå fall då ett medgivande från riksdagen inte kan inhämtas tillräckligt skyndsamt för att Sverige ska kunna agera med den snabbhet som krävs i en hastigt försämrad säkerhetssituation och där ett

uteblivet eller fördröjt beslut skulle kunna leda till avsevärda men för angelägna svenska intressen.

Mot den bakgrunden föreslår regeringen att den nya lagregeln ska omfatta möjligheten att sätta in svenska väpnade styrkor för både den planeringsbara och den icke planeringsbara verksamheten.

Riksdagen ska som huvudregel besluta om ramarna för deltagandet

Regeringen föreslår en lagregel med innebörden att regeringen, inom de närmare ramar som riksdagen beslutar om för ett kalenderår eller annan period, i samverkan med Nato eller med en stat som är medlem i den organisationen, får sätta in svenska väpnade styrkor för att i enlighet med internationell rätt delta i operationer eller andra aktiviteter för Natos samlade avskräckning och försvar. Bestämmelsen är inte begränsad till fredstida operationer eller andra aktiviteter.

Enligt föreslaget ska bestämmelsen införas i lagen om operativt militärt stöd, vilken föreslås byta namn till lagen om militärt samarbete.

Enligt regeringen säkerställs genom lagförslaget att det även i fortsättningen som huvudregel kommer att krävas riksdagens beslut för att regeringen ska få sätta in svenska väpnade styrkor för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar. Regeringen konstaterar att stora delar av Natos verksamhet är planeringsbar och inte förutsätter ett snabbt beslutsförfarande. Därför kommer riksdagen att fatta beslut om de närmare ramarna för ett svenskt deltagande när det gäller merparten av de operationer och andra aktiviteter som Sverige kan förväntas bidra till. Det kan göras efter det att regeringen i en proposition föreslagit i vilka operationer eller andra aktiviteter regeringen anser att Sverige bör delta med en väpnad styrka under en viss period, t.ex. ett kalenderår. Det bör i en sådan proposition även i viss utsträckning vara möjligt att beskriva operationer och andra aktiviteter som t.ex. kan uppkomma med kort varsel men som kan förutses (jämför med de ytterligare fredstida operationer eller aktiviteter som finns beskrivna i prop. 2024/25:22). Därmed kommer bidrag till operationer eller andra aktiviteter som exempelvis äger rum inom ramen för Natos framskjutna närvaro, Natos stående marina styrkor och Natos integrerade luft- och missilförsvar normalt endast kunna ske inom de ramar som riksdagen beslutat om. Riksdagen ska även kunna fatta beslut om deltagande under viss tid i särskilda operationer som inte omfattas av en proposition som sträcker sig över t.ex. ett kalenderår eller en annan längre period, t.ex. när behov av svenskt deltagande i en ny operation uppkommer.

Regeringen föreslås få eget beslutsmandat i två typer av brådskande situationer

Som framgått ovan beskriver regeringen att inte all verksamhet inom Nato är planeringsbar och att behov av att genomföra en operation eller annan aktivitet med svenskt deltagande kan uppkomma plötsligt. Det kan handla om hastigt

uppkomna behov av att delta i operationer eller aktiviteter. Natos transformativa skede gör också att aktiviteter och operationer kan ändras till sin karaktär och att nya initiativ kan beslutas, vilket ytterligare försvårar möjligheten att förutse alla tänkbara aktiviteter. Flera kortvariga operationer beslutas med kort varsel, t.ex. i form av s.k. Vigilance Activities och Enhanced Vigilance Activities. Vidare kan den säkerhetspolitiska situationen hastigt försämrats på ett sätt som ställer krav på ett snabbt agerande från svensk sida för att inte angelägna svenska intressen ska hotas.

Regeringen konstaterar således att behov av deltagande i Natos verksamhet kan uppkomma med kort varsel och kan gå utöver det som riksdagen redan har medgett, varför det skulle kunna krävas ett nytt godkännande från riksdagen om regeringen ska kunna besluta om att delta med en svensk väpnad styrka. Om riksdagen i varje sådant fall ska fatta de beslut som krävs för att Sverige ska kunna sätta in svenska väpnade styrkor för att delta i operationer och andra aktiviteter i samverkan med Nato eller med allierade, finns det enligt regeringen en risk att effektiviteten i samarbetet i vissa fall hämmas och att ett gemensamt användande av alliansens militära resurser inom ramen för det kollektiva försvar som Natosamarbetet bygger på försvåras.

Eftersom det rör sig om ett långsiktigt samarbete inom en försvarsallians som kräver kontinuerliga åtaganden anser regeringen att det inte heller är lämpligt att samarbetet i viss utsträckning är beroende av att riksdagen återkommande fattar beslut genom extraordinära metoder för att förkorta beslutsförfarandet. Regeringen understryker också att även om beslutsförfarandet i riksdagen, när ideala förhållanden råder, kan kortas till ett mindre antal dagar kan det många gånger ändå vara för lång tid för att Sverige ska kunna delta effektivt i vissa verksamheter. Av betydelse är även det faktum att det är två instanser som ska fatta beslut, dvs. riksdagen och regeringen. Innan regeringen väcker förslag i riksdagen måste regeringen bereda ärendet och besluta en proposition.

Regeringen anför vidare att riksdagen under vissa perioder av året gör uppehåll i kammarens arbete. Det kan under sådana perioder ta längre tid att samla riksdagens ledamöter, vilket kan påverka möjligheterna att få till stånd ett tillräckligt snabbt beslutsfattande. Regeringen konstaterar att det finns flera exempel på att riksdagen kan fatta snabba beslut när situationen så kräver, men givet att det nu rör sig om behov som kommer att uppstå kontinuerligt anses det inte lämpligt att återkommande basera beslutsfattandet om svenskt deltagande i den aktuella verksamheten på en ordning som bygger på att riksdagen kontinuerligt tillämpar extraordinära regler.

Regeringen konstaterar vidare att ett ärende också kan väckas genom ett utskottsinitiativ och att det kan möjliggöra ett snabbare förfarande. Konstitutionsutskottet har dock anfört att rätten att väcka ärenden genom utskottsinitiativ bör användas varsamt och att det normala bör vara att ärenden väcks genom proposition eller motion (se t.ex. bet. 2021/22:KU35). Därtill kommer att det är regeringen som har de nödvändiga kontakterna med Nato och med Försvarsmakten om insättande av väpnade styrkor och som därmed

kan inhämta det nödvändiga beredningsunderlaget för beslut om deltagande i en specifik operation eller annan aktivitet. Det aktuella utskottet är därför beroende av det underlag som regeringen tillhandahåller. När det är riksdagen som tar initiativ om medgivande till insättande av svenska väpnade styrkor kan riksdagens förutsättningar att granska och utkräva ansvar av regeringen också försvåras. Även om utskottsinitiativ kan vara ett effektivt sätt att skyndsamt hantera ärenden i enstaka fall framstår det enligt regeringen således som olämpligt av både principiella och praktiska skäl att förlita sig på det i det kontinuerliga deltagandet i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar.

Mot den bakgrunden föreslås i propositionen att regeringen ska bemyndigas att få sätta in numerärt begränsade väpnade styrkor under en begränsad tid i två typer av brådskande situationer.

För det första föreslås att regeringen, utan att inhämta riksdagens särskilda beslut om de närmare ramarna för deltagandet enligt huvudregeln, ska få sätta in svenska väpnade styrkor i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar om behovet av ett insättande uppkommer med *kort varsel* och avser en begränsad numerär. Mandatet ska enligt förslaget begränsas på så sätt att den svenska väpnade styrka som sätts in i varje enskild operation eller annan aktivitet inte får överstiga 500 personer och att totalt högst 1 000 personer får tjänstgöra samtidigt med stöd av mandatet. Riksdagens medgivande enligt mandatet i den föreslagna bestämmelsen för deltagande i en sådan operation eller annan aktivitet ska endast gälla under en begränsad tid om 90 dagar.

Enligt regeringen bör riksdagen alltså besluta om deltagande som rör större numerärer och för deltagande under längre tid än 90 dagar. Regeringen får då inkomma med en särskild proposition. De 90 dagarna bedöms vara den tid som krävs för att regeringen ska kunna utvärdera och bedöma om operationen eller aktiviteten ska fortgå efter fristens utgång samt för att regeringen ska ha möjlighet att ta fram en proposition och få den behandlad i riksdagen utan att extraordinära metoder används.

Som skäl för detta första mandat anför regeringen att det allvarligt försämrade säkerhetspolitiska läget innebär att nya tidigare inte förutsedda operationer eller andra aktiviteter kan behöva inledas med kort varsel. Det rör sig framför allt om ett ökat behov av att snabbt kunna inleda nya operationer och andra aktiviteter som ofta är kortvariga, såsom Vigilance Activities och Enhanced Vigilance Activities. Dessa aktiviteter utgör en del av avskräckningen och är ett verktyg för Nato att demonstrera alliansens försvarsförmåga genom att flexibelt nyttja styrkor under sitt befäl men också kunna anpassa och vid behov utöka närvaro eller förstärka verksamheten. Behov och förfrågningar om svenskt deltagande i sådana operationer kan uppkomma med kort varsel. Förfrågningarna är ofta ställda till ett flertal allierade och kräver i de flesta fall ett skyndsamt agerande och snabb hantering då de är tidskritiska. Det kan även uppstå behov av att med kort varsel fylla luckor som ett annat allierat land inte kan uppfylla, t.ex. inom ramen för de stående marina styrkorna eller Nato Air Policing men där deltagandet inte

omfattas av ett tidigare givet riksdagsmandat. Det kan också handla om deltagande i operationer eller andra aktiviteter som på kort varsel ändras till sin karaktär.

Därutöver föreslås att regeringen ska få mandat att sätta in en begränsad numerär av svenska väpnade styrkor om ett dröjsmål annars skulle leda till *avsevärda men för angelägna svenska intressen*. I ett sådant fall föreslås att regeringen får sätta in högst 1 000 personer med stöd av medgivandet. Riksdagens medgivande för deltagande i en sådan operation eller annan aktivitet ska enligt förslaget begränsas i tid till 60 dagar. Skillnaden mot operationer och aktiviteter som uppkommer med kort varsel är att regeringen i dessa situationer förfogar över en större numerär. Det som avses i dessa fall är situationer som är synnerligen brådskande och allvarliga. Bestämmelsen är tänkt att vara tillämplig i sådana situationer då det är befogat att anta att ett snabbt beslutsfattande om deltagande är nödvändigt för att avvärja ett läge som är uppenbart hotfullt för Sverige eller en fara som allvarligt äventyrar rikets säkerhet eller människors liv eller hälsa eller i situationer med jämförbara konsekvenser, och att det inte finns något lindrigare sätt att avvärja faran. Bestämmelsen kan t.ex. bli tillämplig om Nato bedömer att Sverige snabbt behöver bidra med väpnade styrkor i en viss operation eller annan aktivitet för Natos samlade avskräckning och försvar, t.ex. försvaret av allierades territorium. Det kan exempelvis röra sig om situationer där beslut kan behöva fattas med mycket stor brådska eftersom det finns en överhängande risk för att ett snabbt väpnat angrepp mot Nato skulle äventyra rikets säkerhet. I vissa fall torde det inte vara möjligt att ens med de möjligheter riksdagen har att skynda på processer fatta beslut inom de tidsramar som krävs.

Förslaget innebär att styrkor som satts in med stöd av medgivandena som beskrivits ovan får kvarstanna vid ett väpnat angrepp och att regeringen kan fatta beslut med stöd av medgivandena även när ett väpnat angrepp har ägt rum. Regeringens beslut får dock enligt förslaget endast gälla under 90 respektive 60 dagar.

De bidrag med svensk väpnad styrka till Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar som regeringen föreslås få mandat att besluta om kommer inte vara begränsade till fredstid. Även om utgångspunkten är att deltagande kommer att ske genom bidrag till Natos samlade fredstida verksamhet för avskräckning kan ett väpnat angrepp mot en allierad inte uteslutas. Då aktualiseras rätten till såväl individuellt som kollektivt självförsvar enligt artikel 51 i FN-stadgan. Natos operationsplanering för avskräckning och försvar är utformad så att styrkor som ställts under Natos ledning i en sådan situation ska kunna delta i försvaret av allierades territorium. Exempelvis har FLF Lettland och Natos stående marina styrkor enligt denna operationsplanering viktiga funktioner i ett sådant läge, i avvaktan på ytterligare militära förstärkningar. Det krävs därför att regeringens mandat inte är begränsat till fredstida insatser.

De beslutsbefogenheter regeringen föreslås få enligt den ändrade bestämmelsen är alltså mera omfattande än i dag men bedöms vara en naturlig

följd av Natomedlemskapet och dess ömsesidiga försvarsgarantier. Genom de föreslagna begränsningarna ges regeringen ett begränsat men tillräckligt handlingsutrymme att agera i enlighet med Natos operationsplanering eller annan relevant planering i avvaktan på riksdagens ställningstagande till svenska fortsatta bidrag till det kollektiva försvaret. De föreslagna beslutsbefogenheterna bedöms därför enligt regeringen inte bli mer långtgående än nödvändigt.

Riksdagens insyn och inflytande

Regeringen konstaterar att lagförslaget innebär att riksdagen som huvudregel även i fortsättningen kommer att ha beslutanderätt för inom vilka ramar Sverige kommer att delta i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar. Regeringen betonar dock vikten av att riksdagens insyn och inflytande säkerställs även när regeringen nyttjar de föreslagna begränsade mandaten för brådskande fall och bedömer att det sker framför allt genom att regeringen informerar och överlägger med Utrikesnämnden enligt 10 kap. 11 § regeringsformen. Konstitutionsutskottet har framhållit det angelägna i att strategiska diskussioner om viktiga utrikespolitiska frågor och händelser, liksom säkerhetspolitiska frågor, äger rum på en konstitutionellt och politiskt sett hög nivå. Utskottet har vidare pekat på att Utrikesnämndens sammansättning, kravet på varsamhet och möjligheten att besluta om absolut sekretess är sådana förhållanden som ger alldeles särskilda förutsättningar för information och överläggning om utrikespolitiska förhållanden som kan få betydelse för riket (se bet. 2015/16:KU10).

Regeringen anför att den inte har någon ytterligare formell skyldighet att informera eller samråda med riksdagen i frågor av det nu nämnda slaget. Det är dock brukligt att information ändå lämnas till det berörda utskottet i den utsträckning det är möjligt. Vikten av att informationen är korrekt och tydlig samt att den lämnas i god tid har framhållits av konstitutionsutskottet (se t.ex. bet. 2015/16:KU20). Information till riksdagen lämnas även genom skrivelser och muntligen genom statsråd vid ett sammanträde i kammaren. Det finns även informella samrådsformer mellan regeringen och riksdagen, t.ex. partiledaröverläggningar. Riksdagen kan också få sakinformation från regeringen genom kontakter mellan utskotten och departementen.

I och med Sveriges inträde i Nato har det vid sidan av de lagstadgade kraven etablerats en ordning för information till riksdagen om regeringens verksamhet inom ramen för medlemskapet. Informationen har lämnats i form av en årlig skrivelse till riksdagen och vid muntliga föredragningar i utrikesutskottet och försvarsutskottet inför formella toppmöten och möten mellan utrikesministrarna och försvarsministrarna i Nordatlantiska rådet (prop. 2022/23:74, bet.2022/23:UU16).

I sitt betänkande avseende propositionen om svenskt bidrag till Natos samlade avskräckning och försvar under 2025 förordade det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet vidare en ordning där regeringen återrappporterar

till de berörda utskotten om genomförandet av bidraget till Natos samlade avskräckning och försvar vid särskilda tillfällen, utöver inför möten i Nordatlantiska rådet (bet. 2024/25:UFöU2). Så sker nu en gång per kvartal.

Utöver överläggningar i Utrikesnämnden anser regeringen att den även bör hålla berörda utskott informerade om svenskt deltagande i operationer och aktiviteter, såväl när dessa beslutats av regeringen inom ramen för riksdagens beslut för en viss period som när regeringen fattat beslutet med stöd av regeringens mandat för brådskande fall. Sådan information bör avse det svenska deltagandets genomförande, inklusive det svenska bidragets utformning, förutsättningar och måluppfyllelse. Hur detta närmare bör ske får bedömas i varje enskild situation. Regeringen anser att formerna för detta fortlöpande bör ses över.

Slutligen konstaterar regeringen att den föreslagna regleringen inte i någon högre grad avviker från andra Natoländers ordningar för insättande av väpnade styrkor. Regleringen innebär att det även i fortsättningen är riksdagen som har den övergripande beslutsmakten när det gäller insättande av väpnade styrkor utomlands.

Följdändring

Eftersom lagen om operativt militärt stöd föreslås byta namn behöver följdändringar av hänvisningar till den lagen göras i skyddslagen (2010:305).

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:275 anför Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) att Sveriges Natomedlemskap visserligen medför behov av ändrad lagstiftning men att regeringens förslag ger upphov till en rad principiella frågeställningar. Till detta hör att det är oklart vad som avses med uttrycket ”angelägna svenska intressen” när det gäller regeringens förslag om att på egen hand få sända en begränsad svensk väpnad trupp för att skydda sådana intressen. Enligt motionärerna finns risk för en betydande godtycklighet om regeringen kan vidta så långtgående åtgärder för en viss tidsperiod utan att vare sig informera riksdagen eller låta riksdagen fatta beslut genom snabbprocess. I yrkande 1 föreslås därför att riksdagen avslår regeringens lagförslag såvitt avser 1 § tredje stycket lagen om operativt militärt stöd. Motionärerna anser att regeringens lagförslag även i andra delar framstår som mycket långtgående, varför de anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändringar som innebär att regeringens mandat att få sätta in svenska styrkor enligt den nya lagen endast bör tillämpas när ett riksdagsbeslut genom snabbprocess inte är möjligt (yrkande 2), att regeringens mandat att på egen hand sätta in svenska styrkor ska tidsbegränsas till högst 60 dagar (yrkande 3) och att regeringens beslut om insättning av svenska styrkor i sådana fall ska godkännas av riksdagen senast 14 dagar efter regeringens beslut (yrkande 4).

Hanna Gunnarsson m.fl. (V) föreslår i kommittémotion 2025/26:309 att riksdagen avslår propositionen. Enligt motionärerna saknas det skäl för en

sådan maktförskjutning från riksdag till regering som föreslås när det gäller befogenheten att sända svensk trupp utomlands. Riksdagen är Sveriges högsta beslutande och direkt folkvalda organ, och därför är det i riksdagen som besluten med högst legitimitet fattas. Den föreslagna ändringen skulle både minska riksdagens insyn och försvaga förankringen av viktiga beslut hos riksdagen. Ett försämrat omvärldsläge kan visserligen medföra behov av ett snabbt agerande från Sverige men erfarenheter från tidigare beslutsprocesser som krävt snabb hantering visar att riksdagen är förmögen att ta snabba beslut när det behövs. Motionärerna pekar på att det redan finns flera sätt att korta berednings- och beslutsprocessen. Under coronapandemin fattades t.ex. ett antal beslut i riksdagen med kort varsel och besluten om stöd till Ukraina har fattats med snabbare beredningsprocesser än normalt. Det finns också exempel på insatser med väpnad styrka där riksdagen har fattat beslut på en eller ett par dagar, ibland genom att ärendet väckts som ett utskottsinitiativ. I fall av politisk oenighet eller i frågor som i allmänhetens ögon kan anses vara kontroversiella blir det särskilt viktigt att beslut fattas av riksdagen. Motionärerna menar att insättandet av svensk väpnad trupp utomlands kan vara känsligt till sin natur och att kommande regeringar även fortsättningsvis ska sträva efter en bred politisk enighet genom beslut i riksdagen. Vidare anser motionärerna att en demokratisk ordning med beslut i riksdagen stärker Sveriges förmåga att stå emot påtryckningar på Sverige från enskilda länder om att delta i operationer som inte ligger i vare sig Sveriges eller Natos samlade intresse.

I kommittémotion 2025/26:358 anser Emma Berginger m.fl. (MP) att regeringens förslag om att riksdagen ska ange de närmare ramarna för Sveriges ordinarie bidrag till Natos avskräckning och försvar är en rimlig ordning. Motionärerna föreslår däremot att riksdagen avslår regeringens lagförslag såvitt avser 1 § andra och tredje styckena lagen om operativt militärt stöd, som innebär att regeringen bemyndigas att under vissa brådskande situationer själv sätta in väpnad styrka. Det är av yttersta vikt att iaktta försiktighet när man föreslår att makt flyttas från riksdagen till regeringen, och enligt motionärerna finns inte tillräckliga skäl för det föreslagna maktöverförandet. Riksdagen har redan inom nuvarande ramverk förmåga och verktyg att hantera oförutsedda och brådskande situationer. Ett viktigt sådant verktyg är ordningen med utskottsinitiativ. Riksdagen har i närtid visat att denna modell är effektiv för att fatta beslut, även med bara några dagars varsel. Detta gjordes vid ett stort antal tillfällen under covid-19-pandemin men det har även använts under ännu mer akuta förhållanden, då man t.ex. på endast två dagar kunnat fatta beslut om att skicka svensk trupp till Sudan för att evakuera svenska medborgare. Vidare är regeringens lagförslag otydligt när det gäller vad som avses med ”behovet uppkommer med kort varsel” och ”avsevärda men för angelägna svenska intressen”. Otydligheten kan leda till en alltför långtgående flexibilitet för regeringens möjlighet att ta beslut på egen hand. Det är dessutom av stor demokratisk betydelse att det är riksdagen som fattar beslut om att sända svensk militär trupp utomlands i fredstid. Det säkerställer att insatsen görs i

enlighet med folkrätten och att beslutet är i linje med Sveriges intressen, och att en ordentlig konsekvensbedömning har gjorts. Ett brett parlamentariskt stöd kan också stärka legitimiteten för regeringens beslut i svåra situationer.

Utskottets ställningstagande

Medlemskapet i Nato har inneburit en grundläggande förändring av den svenska försvars- och säkerhetspolitiken. Sverige omfattas numera av de ömsesidiga försvarsgarantier som följer av artikel 5 i nordatlantiska fördraget och vår försvarsförmåga är en del av alliansens kollektiva försvar. Utskottet konstaterar att Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar syftar till att upprätthålla de ömsesidiga försvarsgarantierna och att medlemskapet innebär ett åtagande för oss att kontinuerligt bidra till den verksamheten. Svenskt deltagande i sådan verksamhet kommer alltså att bestå över tid och vara en naturlig del av Försvarsmaktens löpande verksamhet.

Utskottet har tidigare anfört att Sverige ska vara en trovärdig, pålitlig och solidarisk allierad (senast i bet. 2024/25:UFöU3). Utskottet håller fast vid detta och instämmer med regeringen att det förutsätter att Sverige också har förmåga att snabbt, effektivt och kontinuerligt fatta beslut om deltagande i Natos verksamhet för avskräckning och försvar. I propositionen redogör regeringen för att erfarenheterna som allierad och Natos starkt transformativa fas till följd av det försämrade säkerhetspolitiska läget har understrukt behovet av en långsiktigt hållbar och tydlig lagreglering för den svenska beslutsprocessen.

Mot den bakgrunden delar utskottet regeringens bedömning att det inte är lämpligt att beslut om svenskt deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar ska baseras på regeringsformens bestämmelse om ett medgivande i ett särskilt fall, utan att en ny lagreglering ska införas som anger under vilka förutsättningar som regeringen får sätta in svenska väpnade styrkor inom ramen för sådan verksamhet.

Vikten av att riksdagen tillförsäkras en vidsträckt insyn i utrikespolitiken och får ett starkt inflytande över den kommer till uttryck bl.a. i regeringsformens regler i 15 kap. 16 § som innebär att riksdagens godkännande på något sätt krävs för att regeringen ska få sända väpnade styrkor till andra länder eller i övrigt sätta in sådana styrkor.

Utskottet konstaterar och välkomnar därför att den föreslagna lagregeln innebär att riksdagen även fortsättningsvis som huvudregel kommer att besluta om ramarna för svenskt deltagande med väpnade styrkor i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar. Ett sådant riksdagsbeslut kan avse verksamhet under ett kalenderår eller någon annan period, men även en viss operation eller aktivitet. Därutöver redogör regeringen för behovet av att få eget mandat att sätta in numerärt begränsade väpnade styrkor under en begränsad tid i två typer av brådskande situationer. Regeringen redovisar att inte all verksamhet inom Nato går att planera utan att behov av ett svenskt deltagande kan uppkomma med kort varsel. Därutöver kan en hastig försämring av den säkerhetspolitiska situationen kräva ett mycket snabbt

agerande från svensk sida för att inte angelägna svenska intressen ska hotas. Utskottet tar fasta på regeringens bedömning att det finns en risk för att effektiviteten i Natosamarbetet i vissa fall kan hämmas och att ett gemensamt användande av alliansens militära resurser inom det kollektiva försvaret kan försvåras om det vid varje sådant fall skulle krävas ett riksdagsbeslut för svenskt deltagande. Liksom regeringen anser utskottet att det inte heller är lämpligt att göra möjligheten till deltagande i ett långsiktigt samarbete inom en försvarsallians med kontinuerliga åtaganden beroende av att riksdagen återkommande fattar beslut genom extraordinära metoder för att förkorta beslutsfattandet, även om riksdagen vid flera tillfällen har visat att det i och för sig är möjligt med snabba beslut. Sammanfattningsvis menar utskottet att regeringen bör få ett eget mandat i brådskande situationer för att Sverige ska kunna agera tillräckligt snabbt och flexibelt. Med de begränsningar som angetts för de två skilda mandaten i såväl antal personer (500 respektive 1 000) som tidsperiod (90 respektive 60 dagar) bedömer utskottet att regeringens utökade beslutsbefogenheter inte blir mer långtgående än nödvändigt. Liksom regeringen anser utskottet att regeringen därigenom får ett begränsat men tillräckligt handlingsutrymme för att kunna agera i enlighet med Natos operationsplanering eller annan relevant planering i avvaktan på riksdagens ställningstagande till ett eventuellt fortsatt svenskt bidrag.

Utskottet vill understryka vikten av att riksdagens insyn och inflytande över svenskt deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar säkerställs även framöver. Som framgått ovan kommer riksdagen som huvudregel även fortsättningsvis att besluta om ramarna för sådant deltagande. Det är dock viktigt att riksdagens insyn och inflytande även säkerställs i de fall då regeringen utnyttjar sitt mandat för brådskande fall. Utskottet har i sitt betänkande över propositionen om svenskt bidrag till Natos samlade avskräckning och försvar under 2025 (bet. 2024/25:UFöU2) förordat en ordning som nu följs där regeringen en gång per kvartal återrappporterar till de berörda utskotten om genomförandet av bidraget till Natos samlade avskräckning och försvar. Utskottet vill hänvisa till dessa överväganden och förordar fortfarande en sådan ordning. Med andra ord bör regeringen fortsätta att hålla berörda utskott informerade om svenskt deltagande i operationer och aktiviteter, såväl när dessa beslutats av regeringen inom ramen för riksdagens beslut för en viss period som när regeringen fattat beslutet med stöd av regeringens mandat för brådskande fall. En sådan information bör avse det svenska deltagandets genomförande, inklusive det svenska bidragets utformning, förutsättningar och måluppfyllelse.

Utskottet ansluter sig sammanfattningsvis till regeringens överväganden och tillstyrker regeringens lagförslag. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2025/26:275 (C) yrkande 1, 2025/26:309 (V) och 2025/26:358 (MP).

Med det ovan anförda anser utskottet att det inte heller finns någon anledning för riksdagen att nu ta något initiativ till en översyn av den föreslagna lagregleringen. Därmed avstyrker utskottet även motion 2025/26:275 (C) yrkandena 2–4.

Reservationer

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:309 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V).

Ställningstagande

I propositionen föreslås att regeringen ska få utökade befogenheter att sända svensk trupp utomlands. Jag anser att det saknas skäl för en sådan maktförskjutning från riksdag till regering. Riksdagen är Sveriges högsta beslutande och direkt folkvalda organ; därför ska det vara i riksdagen som besluten med högst legitimitet fattas. Den föreslagna ändringen skulle både minska riksdagens insyn och försvaga förankringen av viktiga beslut hos riksdagen. Ett försämrat omvärldsläge kan visserligen medföra behov av ett snabbt agerande från Sverige men erfarenheter från tidigare beslutsprocesser som krävt snabb hantering visar att riksdagen är förmögen att ta snabba beslut när det behövs. Det finns redan flera sätt att korta berednings- och beslutsprocessen. Under coronapandemin fattades t.ex. ett antal beslut i riksdagen med kort varsel och besluten om stöd till Ukraina har fattats med snabbare beredningsprocesser än normalt. Det finns också exempel på insatser med väpnad styrka där riksdagen har fattat beslut på en eller ett par dagar, ibland genom att ärendet väckts som ett utskottsinitiativ. I fall av politisk oenighet eller i frågor som i allmänhetens ögon kan anses vara kontroversiella blir det särskilt viktigt att beslut fattas av riksdagen. Jag menar att insättandet av svensk väpnad trupp utomlands kan vara känsligt till sin natur och att kommande regeringar även fortsättningsvis ska sträva efter en bred politisk enighet genom beslut i riksdagen. Vidare anser jag att en demokratisk ordning med beslut i riksdagen stärker Sveriges förmåga att stå emot påtryckningar på Sverige från enskilda länder om att delta i operationer som varken ligger i Sveriges eller Natos samlade intresse.

I propositionen föreslås att lagregleringen ska tas in i lagen om operativt militärt stöd. Som Vänsterpartiet tidigare har påtalat i bl.a. ett särskilt yttrande i betänkande 2021/22:UU19 har den lagen brister i sin utformning då lagstiftningens bestämmelser om soldater från Finland, USA och andra Nato-länder ser olika ut. Detta är en konsekvens av de olika propositionernas inriktning och ambition i samband med ändringar i lagstiftningen. Regeringen

borde i den aktuella propositionen ha sett över lagstiftningen i stort. När det nu inte gjorts kvarstår bristerna och skillnaderna t.ex. i vilka rättigheter och skyldigheter olika soldater har i Sverige utifrån vilket land de kommer från.

Jag anser således att riksdagen bör avslå regeringens proposition.

2. En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar, punkt 2 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd med den ändringen att 1 § tredje stycket ska utgå,

2. lag om ändring i skyddslagen (2010:305).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:6 punkt 2 och motion 2025/26:275 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkande 1, bifaller delvis proposition 2025/26:6 punkt 1 och avslår motion 2025/26:358 av Emma Berginger m.fl. (MP).

Ställningstagande

Sveriges Natomedlemskap medför behov av ändrad lagstiftning för att vi som allierade ska kunna fullgöra våra åtaganden. Regeringens förslag ger dock upphov till en rad principiella frågeställningar. Till detta hör att det är oklart vad som avses med uttrycket ”angelägna svenska intressen” när det gäller regeringens förslag om att på egen hand få besluta om en begränsad svensk väpnad trupp för att skydda sådana intressen. Jag menar att det finns risk för en betydande godtycklighet om regeringen kan vidta så långtgående åtgärder för en viss tidsperiod utan att vare sig informera riksdagen eller låta riksdagen fatta beslut genom snabbprocess.

Jag anser därför att riksdagen bör avslå regeringens lagförslag såvitt avser 1 § tredje stycket lagen om operativt militärt stöd.

3. En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar, punkt 2 (MP)

av Ulf Holm (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd med den ändringen att 1 § andra och tredje styckena ska utgå,

2. lag om ändring i skyddslagen (2010:305).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:6 punkt 2 och motionerna 2025/26:275 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkande 1 och 2025/26:358 av Emma Berginger m.fl. (MP) samt bifaller delvis proposition 2025/26:6 punkt 1.

Ställningstagande

Regeringens förslag om att riksdagen ska ange de närmare ramarna för Sveriges ordinarie bidrag till Natos avskräckning och försvar är en rimlig ordning. Därutöver föreslår regeringen att den ska få beslutsbefogenhet att sätta in en svensk väpnad styrka i vissa brådskande situationer. Jag anser att riksdagen bör avslå denna del av propositionen. Det är av yttersta vikt att iaktta försiktighet när förslag läggs fram om att flytta makt från riksdagen till regeringen och jag anser att det saknas tillräckliga skäl för det föreslagna maktöverförandet. Riksdagen har redan inom nuvarande ramverk förmåga och verktyg att hantera oförutsedda och brådskande situationer. Ett viktigt sådant verktyg är ordningen med utskottsinitiativ. Riksdagen har i närtid visat att denna modell är effektiv för att fatta beslut, även med bara några dagars varsel. Detta gjordes vid ett stort antal tillfällen under covid-19-pandemin men det har också använts under ännu mer akuta förhållanden, då man t.ex. på endast två dagar kunnat fatta beslut om att skicka svensk trupp till Sudan för att evakuera svenska medborgare.

Vidare är regeringens lagförslag otydligt när det gäller vad som avses med ”behovet uppkommer med kort varsel” och ”avsevärda men för angelägna svenska intressen”. Otydligheten kan leda till en alltför långtgående flexibilitet för regeringens möjlighet att ta beslut på egen hand. Det är dessutom av stor demokratisk betydelse att det är riksdagen som fattar beslut om att sända svensk militär trupp utomlands i fredstid. Det säkerställer att insatsen görs i enlighet med folkrätten och att beslutet är i linje med Sveriges intressen, och att en ordentlig konsekvensbedömning har gjorts. Ett brett parlamentariskt stöd kan också stärka legitimiteten för regeringens beslut i svåra situationer.

Jag anser därför att riksdagen bör avslå regeringens lagförslag såvitt avser 1 § andra och tredje styckena lagen om operativt militärt stöd.

4. Framtida utformning av lagstiftningen, punkt 3 (C)

av Mikael Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:275 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C) yrkandena 2–4.

Ställningstagande

Jag har tidigare framfört att riksdagen bör avslå regeringens förslag såvitt avser mandatet att på egen hand få sända svensk väpnad trupp för att skydda angelägna svenska intressen. Jag menar att det finns goda skäl att se över även övriga delar i regeringens lagförslag. Jag anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till ändringar som innebär att regeringen endast ska ha mandat att sätta in svenska styrkor när ett riksdagsbeslut genom snabbprocess inte är möjligt, att ett mandat för regeringen att sätta in svenska styrkor ska tidsbegränsas till högst 60 dagar och att regeringens beslut om insättning av svenska styrkor i sådana fall ska godkännas av riksdagen senast 14 dagar efter regeringens beslut.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2025/26:6 En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skyddslagen (2010:305).

Följdmotionerna

2025/26:275 av Mikael Larsson och Kerstin Lundgren (båda C):

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd i den del det avser 1 § tredje stycket.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svenska styrkor endast bör sättas in enligt 1 § första och andra styckena lagen om operativt militärt samarbete när ett riksdagsbeslut genom snabbprocess inte är möjligt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att insättning av svenska styrkor enligt 1 § andra stycket lagen om operativt militärt samarbete bör tidsbegränsas till högst 60 dagar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att insättning av svenska styrkor enligt 1 § andra stycket lagen om operativt militärt samarbete bör godkännas av riksdagen inom 14 dagar efter regeringens beslut, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:309 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V):

Riksdagen avslår regeringens proposition 2025/26:6 En tydlig beslutsordning för deltagande i Natos samlade verksamhet för avskräckning och försvar.

2025/26:358 av Emma Berginger m.fl. (MP):

Riksdagen avslår propositionen i de delar som avser förslag till lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd vad gäller 1 § andra och tredje styckena.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i skyddslagen
(2010:305)

Härigenom föreskrivs att 5 och 9 §§ skyddslagen (2010:305) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Följande byggnader, andra anläggningar, områden och objekt får också beslutas vara skyddsobjekt:

1. byggnader, andra anläggningar och områden som staten har äganderätt eller nyttjanderätt till och som disponeras av Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt eller Totalförsvarets forskningsinstitut,

2. områden där Försvarsmakten, Försvarets materielverk, Försvarets radioanstalt eller Totalförsvarets forskningsinstitut tillfälligt bedriver övningar, prov eller försök eller områden där oförutsedda följder av sådan verksamhet kan inträffa,

3. områden där Försvarsmakten har satts in för att hindra en kränkning av Sveriges territorium eller för att möta ett väpnat angrepp mot landet,

4. områden där en främmande stats militära styrka inom ramen för internationellt samarbete tillfälligt bedriver övningar här i landet i samband med utbildning för fredsfrämjande verksamhet eller för annat militärt ändamål,

5. områden där ett Natohögkvarter eller en främmande stats militära styrka bedriver militär verksamhet inom ramen för samförståndsavtalet den 4 september 2014 mellan Sverige och Nato om världlandsstöd,

6. områden där en utländsk militär styrka bedriver militär verksamhet enligt lagen (2020:782) om operativt militärt *stöd*, 6. områden där en utländsk militär styrka bedriver militär verksamhet enligt lagen (2020:782) om operativt militärt *samarbete*,

7. områden där en amerikansk styrka bedriver militär verksamhet inom ramen för avtalet den 5 december 2023 mellan Sverige och Amerikas förenta stater om försvarssamarbete,

8. vattenområden av särskild betydelse för det militära försvaret, och

9. objekten militära fartyg och luftfartyg, fordon som tillverkats särskilt för militära ändamål och militära fordonstransporter av stora mängder vapen, ammunition och sprängämnen eller andra sådana särskilt skyddsvärda transporter, inklusive utländska sådana objekt och transporter

¹ Senaste lydelse 2024:547.

inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering.

9 §²

För bevakning av ett skyddsobjekt får polismän, militär personal eller annan särskilt utsedd personal anlitas.

Den som bevakar ett skyddsobjekt och som inte är polisman benämns skyddsvakt.

I lagen (2020:782) om operativt militärt *stöd* finns bestämmelser om att finsk och amerikansk militär personal i vissa fall får anlitas för bevakning av skyddsobjekt. Sådan personal benämns inte skyddsvakt.

I lagen (2020:782) om operativt militärt *samarbete* finns bestämmelser om att finsk och amerikansk militär personal i vissa fall får anlitas för bevakning av skyddsobjekt. Sådan personal benämns inte skyddsvakt.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2025.

² Senaste lydelse 2024:547.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:782) om operativt militärt stöd¹

dels att nuvarande 1 § ska betecknas 1 a §,

dels att rubriken till lagen ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 1 §, och närmast före 1 § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att det närmast före 2 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”Bemyndigande att överlåta förvaltningsuppgifter för genomförande av militär verksamhet på svenskt territorium”,

dels att det närmast före 7 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”Samarbete med Amerikas förenta stater”.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag om operativt militärt stöd

Lag om operativt militärt samarbete

Medgivande till regeringen att sätta in väpnade styrkor

1 §

Regeringen får, inom de närmare ramar som riksdagen beslutar om för ett kalenderår eller en annan period, sätta in svenska väpnade styrkor för att i enlighet med internationell rätt delta i operationer eller andra aktiviteter för Natos samlade avskräckning och försvar.

Regeringen får också, utöver vad som följer av första stycket, sätta in svenska väpnade styrkor i sådan verksamhet som avses i första stycket om behovet av ett insättande uppkommer med kort varsel. Högst 500 personer får samtidigt tjänstgöra med stöd av detta stycke i varje enskild operation eller annan aktivitet. Högst 1 000 personer får samtidigt tjänstgöra med stöd av detta stycke. Ett insättande enligt detta stycke får för varje enskild operation eller

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2022:430.

annan aktivitet bestå under högst 90 dagar.

Regeringen får även sätta in svenska väpnade styrkor i sådan verksamhet som avses i första stycket om ett dröjsmål i insättandet skulle leda till avsevärda men för angelägna svenska intressen. Högst 1 000 personer får samtidigt tjänstgöra med stöd av detta stycke. Ett insättande enligt detta stycke får för varje enskild operation eller annan aktivitet bestå under högst 60 dagar.

Denna lag träder i kraft den 1 december 2025.